

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА СПЕЦИЈАЛНУ ЕДУКАЦИЈУ И РЕХАБИЛИТАЦИЈУ
ВЕЋЕ ЗА ДОКТОРСKE И СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ СТУДИЈЕ

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на V редовној седници одржаној 13.03.2025. године, на основу члана 50. Статута Факултета и предлога Одељења за превенцију и третман поремећаја понашања и Већа за докторске и специјалистичке студије, донело је одлуку о именовању Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“, кандидаткиње мср Марије Нешић у следећем саставу:

- др Марија Маљковић, доцент, научна област Специјална едукација и рехабилитација, ужа научна област Теоријски и методски приступи у превенцији и третману поремећаја понашања, датум избора у звање 25.05.2021. године, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, председник
- др Весна Жунић-Павловић, редовни професор, научна област Специјална едукација и рехабилитација, ужа научна област Теоријски и методски приступи у превенцији и третману поремећаја понашања, датум избора у звање 20.05.2014. године, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, ментор
- др Вера Петровић, доцент, научна област Специјална едукација и рехабилитација, ужа научна област Теоријски и методски приступи у превенцији и третману поремећаја понашања, датум избора у звање 24.12.2024. године, Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, члан
- др Ивана Радовановић, ванредни професор, научна област Специјална едукација и рехабилитација, ужа научна област Криминалистичка превенција, датум избора у звање 11.04.2022. године, Криминалистичко-полицијски универзитет, члан.

На основу прегледане докторске дисертације Комисија има част да Већу за докторске и специјалистичке студије поднесе следећи

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ

Мср Марија (Бранислав) Нешић (рођена Марковић) је рођена 23. октобра 1987. године у Београду где је завршила основну школу и Дванаесту гимназију са одличним успехом. Основне академске студије уписала је школске 2006/2007. године на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, студијски програм Превенција и третман поремећаја понашања, у статусу студента који се финансира из буџета. Дипломирала је 20. септембра 2010. године са просечном оценом 9.33 и тиме стекла стручно звање дипломирани дефектолог. Мастер академске студије уписала је школске 2010/2011. године на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију, студијски програм Превенција и третман поремећаја понашања. Положила је све испите предвиђене наставним планом са просечном оценом 10.00, на завршном испиту са оценом 10.00 успешно одбранила мастер рад на тему *Превенција зависности од интернета у популацији ученика основних школа* и тиме стекла академски назив мастер дефектолог. Докторске студије уписала је школске 2012/2013. године на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну

едукацију и рехабилитацију, студијски програм Специјална едукација и рехабилитација, као редован буџетски студент и положила све испите са просечном оценом 10.00. Веће научних области друштвено-хуманистичких наука, на седници одржаној 19.03.2019. године, донело је Одлуку о прихватању теме докторске дисертације.

Од априла 2011. године до октобра 2021. године била је запослена на Универзитету у Београду – Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију на радном месту сарадника у звању сарадника у настави, а затим асистента за ужу научну област Теоријски и методски приступи у превенцији и третману поремећаја понашања. Од 2022. године запослена је у Основној школи „Младост“ на Новом Београду на радном месту стручног сарадника – дефектолога.

Марија Нешић је до сада објавила 71 научни рад и то: један рад у категорији М24, осам радова у категорији М33, 11 радова у категорији М34, три рада у категорији М44, шест радова у категорији М51, четири рада у категорији М52, четири рада у категорији М63 и 34 рада у категорији М64.

ПРИКАЗ САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“ написана је на укупно 127 страна и поред основног текста садржи: насловну страну на српском и енглеском језику, страницу са информацијама о ментору и члановима Комисије, посвету, сажетак и кључне речи на српском и енглеском језику, садржај, листу табела, листу слика, литературу, прилог са инструментима, биографију кандидаткиње и изјаве о ауторству, истоветности штампане и електронске верзије и коришћењу.

Основни текст докторске дисертације укључује: Увод, Теоријски део, Истраживачки део, Закључак и Литературу. Теоријски део садржи три поглавља: Резилијентност (стр. 4–22), Алтернативно старање (стр. 23–41) и Преглед релевантних истраживања резилијентности (стр. 42–52). Истраживачки део се састоји из следећих поглавља: Предмет, циљ, задаци и хипотезе истраживања (стр. 54–56), Методологија истраживања (стр. 57–68), Резултати истраживања (стр. 69–92) и Дискусија резултата истраживања (стр. 93–109). Закључак представља засебно поглавље у оквиру кога су дате Импликације за праксу и будућа истраживања (стр. 110–111).

Дисертација садржи 57 табела, две у поглављу Преглед релевантних истраживања резилијентности, 11 у поглављу Методологија истраживања и 44 у поглављу Резултати истраживања. Поред тога, у дисертацији се налазе и три слике у поглављу Резултати истраживања.

Литературу чини укупно 259 библиографских јединица, од тога 228 (88%) иностраних и 31 (12%) домаћих аутора. Од укупног броја референци, 65 (25%) је објављено у претходних пет година, 71 (27,5%) у претходних шест до 10 година и 123 (47,5%) пре више од 10 година.

У Уводу се образлаже значај, основна проблематика и актуелност изабране теме. Кандидаткиња се позива на истраживања која показују да су адолесценти на алтернативном старању у повишеном ризику од негативних развојних исхода. Истиче се да истраживања резилијентности као мултидимензионалног конструкта могу допринети бољем разумевању њених основних компоненти и улоге у позитивном развоју.

Теоријски део је организован у три поглавља која чине кохерентну целину. Прво поглавље садржи осам потпоглавља у оквиру којих су обрађени најважнији аспекти проучавања резилијентности: порекло и значење појма, историјски развој науке у овој области и различити приступи у концептуализацији и истраживањима резилијентности. Централно потпоглавље посвећено је теоријама и истраживањима основних компоненти резилијентности, а то су: ризик, фактори резилијентности и позитивна адаптација. Након тога, разматра се допринос биоэколошке теорије и развој социјално-еколошког приступа у проучавању резилијентности који је посебно значајан за ово истраживање. У завршном потпоглављу дате

су кључне одреднице за проучавање резилијентности адолесцената на алтернативном старању. Друго поглавље бави се темом алтернативног старања и организовано је у шест потпоглавља. Појам и врсте алтернативног старања представљени су кроз анализу законске регулативе и међународних прописа у овој области. Следи преглед историјата и карактеристика савременог породичног и домског смештаја у Србији, уз компаративну анализу емпиријских података о броју деце и адолесцената на алтернативном старању код нас и у другим државама. Наредна поглавља пружају систематичан и обухватан приказ резултата претходних истраживања о карактеристикама деце и адолесцената на алтернативном старању, њихових породица порекла и алтернативног смештаја. Треће поглавље представља критички преглед иностраних и домаћих студија које се баве резилијентношћу младих на алтернативном старању. Сумирани су налази мета-анализа и прегледа литературе који се баве резилијентношћу код деце и адолесцената са трауматским искуствима и на алтернативном старању. Као кључне теме издвојене су: разлике у односу на типичну популацију, индивидуални и средински фактори резилијентности, исходи и међусобна повезаност основних компоненти резилијентности. На крају је дат преглед сличних истраживања рађених у Србији и суседним државама.

Предмет овог истраживања је резилијентност адолесцената корисника услуга породичног и домског смештаја. Резилијентност је посматрана као процес позитивне адаптације појединца у ситуацијама ризика који укључује три компоненте: ризик (претња позитивној адаптацији), факторе резилијентности и позитивну адаптацију. У складу са другим истраживањима резилијентности деце и адолесцената, обухваћени ризици представљају трауматске догађаје у детињству, као што су искуства злостављања, занемаривања и породичне дисфункције (CDC, 2020). Фактори резилијентности у овом истраживању су унутрашње предности, односно личне снаге појединца и спољашње предности, односно подршка и могућности окружења (Hanson & Kim, 2007). Позитивна адаптација подразумевала је одсуство негативних и присуство позитивних исхода. Као негативни исходи узети су интернализовани, екстернализовани и комбиновани проблеми, а као позитивни компетенција која се описује као ангажовање и успешно обављање активности, остваривање социјалних односа и образовног постигнућа (Achenbach & Rescorla, 2001).

Основни циљ истраживања је утврђивање улоге резилијентности у односу између трауматских догађаја, са једне стране и проблема понашања и компетенције са друге. Посебни циљеви су: 1) утврђивање разлика у трауматским догађајима, резилијентности, проблемима понашања и компетенцији у зависности од демографских карактеристика; 2) утврђивање предиктивног значаја демографских карактеристика, трауматских догађаја и резилијентности за проблеме понашања и компетенцију; 3) утврђивање директних и индиректних веза између трауматских догађаја, резилијентности, проблема понашања и компетенције; 4) утврђивање значајности медијационог ефекта резилијентности на однос између трауматских догађаја и проблема понашања односно компетенције.

На основу постављених циљева изведене су следеће хипотезе: 1) постоје значајне разлике у трауматским догађајима, резилијентности, проблемима понашања и компетенцији у зависности од пола, узраста и типа смештаја; 2) постоје значајне разлике у предикторима интернализованих, екстернализованих, комбинованих проблема и компетенције; 3) трауматски догађаји су негативно повезани са резилијентношћу и компетенцијом, а позитивно са проблемима понашања; 4) резилијентност је позитивно повезана са компетенцијом, а негативно са проблемима понашања; 5) трауматски догађаји имају директан ефекат на проблеме понашања и компетенцију и индиректан ефекат преко резилијентности.

У поглављу Методологија истраживања описани су време и место истраживања, узорак, варијабле, инструменти, процедуре и поступак прикупљања података, као и начин обраде података. Истраживање је реализовано у периоду од марта 2021. године до марта 2022. године у седам установа за смештај деце и младих без родитељског старања, Центар за заштиту одојчади, деце и омладине „Звечанска“ (Београд), Дом за децу и омладину СОС Дечје село „Др Милорад Павловић“ (Сремска Каменица), Установа за децу и младе „Вера Благојевић“ (Бања

Ковиљача), Установа за децу и младе „Вера Радивојевић“ (Бела Црква), Установа за децу и младе „Јефимија“ (Крушевац), Установа за децу и младе „Споменак“ (Панчево), Дом за децу и омладину „Душко Радовић“ (Ниш), као и три центра за породични смештај и усвојење (Београд, Крагујевац и Нови Сад). Узорак истраживања чинило је 225 адолесцената на алтернативном старању (103 на домском смештају и 92 на хранитељском смештају), оба пола, узраста 14–21 године. У истраживању су коришћена четири инструмента: Упитник општих података, Листа трауматских догађаја (*Adverse Childhood Experience Questionnaire – ACE*; Felitti et al., 1998), Модул резилијентности и развоја младих (*Resilience and Youth Development Module – RYDM*; Zheng et al., 2019) и Упитник за младе (*Youth Self Report – YSR*; Achenbach & Rescorla, 2001). Упитник општих података и Листу трауматских догађаја попуњавали су матични васпитачи у дому и саветници за хранитељство на основу стручне документације и досија корисника. Подаци за други део истраживања (Модул резилијентности и развоја младих и Упитник за младе) прикупљани су од стране адолесцената на домском и хранитељском смештају. У обради података о карактеристикама узорка и резултата на скалама коришћене су мере дескриптивне статистике, т-тест за независне узорке и биваријатни хи-квадрат тест. Кронбахов алфа коефицијент коришћен је за испитивање поузданости примењених инструмената. За утврђивање повезаности између испитиваних варијабли примењени су Пирсонов коефицијент корелације и вишеструка линеарна регресија. Како би се стекао целовит увид у међусобне односе главних компоненти резилијентности примењени су метода анализе мреже и структурално моделирање.

Поглавље Резултати истраживања се састоји од седам потпоглавља. У прва три потпоглавља представљени су резултати испитаника на скалама које мере трауматске догађаје, унутрашње и спољашње предности, проблеме понашања и компетенцију, као и резултати тестирања разлика у односу на узраст, пол и тип смештаја. Четврто потпоглавље садржи резултате корелационе анализе остварених скорова на скалама и подскалама које мере трауматске догађаје, унутрашње и спољашње предности, проблеме понашања и компетенцију. У петом потпоглављу приказани су резултати регресионе анализе којом је испитан предиктивни значај демографских карактеристика, трауматских догађаја и унутрашњих и спољашњих предности за проблеме понашања и компетенцију. Шесто потпоглавље чини анализа мреже где су приказане везе и динамика односа међу испитиваним варијаблама. У седмом потпоглављу приказани су резултати структуралног модела предикције којим је испитана медијациона улога резилијентности у објашњењу односа између трауматских догађаја и исхода у виду проблема понашања и компетенције.

Поглавље Дискусија састоји се од пет потпоглавља организованих у складу са истраживачким хипотезама. У првом потпоглављу дискутовани су резултати о значајним разликама у изложености трауматским догађајима, спољашњим и унутрашњим предностима, проблемима понашања и компетенцији у зависности од демографских карактеристика испитаника. Друго потпоглавље садржи дискусију резултата о издвојеним значајним предикторима интернализованих, екстернализованих и комбинованих проблема, као и компетенције. Треће потпоглавље посвећено је дискусији резултата о значајним корелацијама између трауматских догађаја, резилијентности, проблема понашања и компетенције. У четвртом потпоглављу дискутовани су резултати анализе мреже односа између три компоненте резилијентности и медијациона улога резилијентности између трауматских догађаја и проблема понашања, односно компетенције. Завршно потпоглавље бави се разматрањем доприноса и ограничења истраживања.

У делу Закључак презентовани су најважнији закључци према постављеним хипотезама истраживања. После кратке рекапитулације најзначајнијих резултата, кандидаткиња закључује да су све истраживачке хипотезе потврђене. На основу добијених резултата, дате су импликације за будућа истраживања и праксу.

ОПИС ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

Резултати истраживања показују да демографске карактеристике испитаника нису значајно повезане са трауматским догађајима, али јесу са нивоом резилијентности, проблема понашања и компетенције. Значајно виши ниво резилијентности имају адолесценати који су старији, женског пола и на хранитељском смештају. Проблеми понашања су значајно учесталији код адолесцената који су млађи и на домском смештају. Екстернализовани проблеми су учесталији код дечака, а интернализовани код девојчица. Ниво компетенције је значајно виши код адолесцената на хранитељском смештају.

Према резултатима регресионе анализе, демографске карактеристике и резилијентност значајно предвиђају проблеме понашања, али се предиктори разликују. За интернализоване проблеме као значајни предиктори издвојени су женски пол и домски смештај, а за екстернализоване и комбиноване проблеме ниже унутрашње предности и домски смештај. Резилијентност значајно предвиђа компетенцију, с тим да су унутрашње предности значајан предиктор за сва три домена компетенције, а спољашње предности само за социјалне односе.

На основу корелационе анализе утврђена је значајна негативна повезаност трауматских догађаја са унутрашњим и спољашњим предностима и укупним скором резилијентности. Са друге стране, трауматски догађаји значајно позитивно корелирају са интернализованим, екстернализованим и комбинованим проблемима, као и укупним скором проблема понашања. Нађена је значајна негативна повезаност између трауматских догађаја и учешћа у активностима, социјалних односа и укупног скорa компетенције. Унутрашње и спољашње предности значајно негативно корелирају са свим облицима и укупним скором проблема понашања, а позитивно корелирају са свим доменима и укупним скором компетенције.

Метода анализе мреже омогућила је процену сложенијих образаца односа и структуре мреже. Испитиване варијабле груписане су на очекивани начин: унутрашње и спољашње предности заједно са три домена компетенције и засебно трауматски догађаји и проблеми понашања. Од испитиваних трауматских догађаја, злостављање у породици и породична дисфункција су директно негативно повезани са унутрашњим предностима, а занемаривање у породици са спољашњим предностима. Злостављање је директно позитивно повезано са екстернализованим проблемима, породична дисфункција са комбинованим проблемима, док занемаривање није директно повезано са проблемима понашања. Једина директна веза између трауматских искустава и компетенције нађена је за злостављање и учешће у активностима и то у негативном смеру. Показало се да су унутрашње предности директно негативно повезане само са екстернализованим проблемима, а да између спољашњих предности и проблема понашања нема директних веза. Унутрашње и спољашње предности су директно позитивно повезане са сва три домена компетенције. Сва три домена компетенције су директно негативно повезана са екстернализованим проблемима, за комбиноване проблеме нађена је директна негативна веза само са социјалним односима, а за интернализоване проблеме нису нађене директне везе са компетенцијом.

Структуралним моделирањем испитан је медијациони ефекат резилијентности у односу између трауматских догађаја и позитивних и негативних исхода. Добијени резултати показују да трауматски догађаји имају директан позитиван ефекат на проблеме понашања и индиректан ефекат који се остварује преко резилијентности. У случају компетенције, директан ефекат трауматских догађаја није значајан, већ је у потпуности је посредован резилијентношћу.

УПОРЕДНА АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА КАНДИДАТКИЊЕ СА ПОДАЦИМА ИЗ ЛИТЕРАТУРЕ

Према резултатима овог истраживања, сви адолесценати на алтернативном старању доживели су трауматска искуства, а преко половине сврстано је у категорију високог ризика. Добијени

налази имају потврду у већем броју претходних студија (нпр. Leloux-Ormeer et al., 2016; McCrae, 2019; Oláh et al., 2023; Pinheiro et al., 2024). Тиме се може објаснити непостојање значајних разлика у изложености трауматским искуствима у зависности од пола, узраста и типа смештаја, о чему извештавају и други аутори (Gray et al., 2015).

У складу са резултатима претходних студија (Burgund, 2016; Burgund Isakov & Hrnčić, 2021; Parry et al., 2023), ово истраживање је показало да већина адолесцената на алтернативном старању има високу резилентност, с тим да је значајно виши ниво забележен код испитаника на хранитељском у односу на домски смештај. Добијени налази о полним и узрасним разликама конзистентни су са резултатима других сличних студија и указују на виши ниво резилентности код адолесцената који су старији и женског пола (нпр. Daining & DePanfilis, 2007; Davidson-Arad & Navaro-Bitton, 2015).

Резултати овог истраживања показују да су проблеми понашања значајно учесталији код адолесцената на домском у односу на хранитељски смештај, што одговара налазима истраживања других аутора (Cheung et al., 2011; Gutteriswijk et al., 2020; Li et al., 2019; Lou et al., 2018). И налаз о значајно већој учесталости проблема понашања код дечака у односу на девојчице у складу је са другим сличним студијама (Maschi et al., 2008; Mennen et al., 2010).

У овом истраживању забележен је виши ниво компетенције код адолесцената на хранитељском у односу на домски смештај о чему извештавају и други аутори (Leloux-Ormeer et al., 2016).

Резултати овог истраживања о предикторима проблема понашања имају потврду у емпиријским подацима о значајној повезаности интернализованих проблема са женским полом (Zahn-Waxler et al., 2000) и домским смештајем (Hudek, 2018); повезаности екстернализованих проблема са унутрашњим предностима (Atak & Bebis, 2024) и домским смештајем (James et al., 2012; Li et al., 2019); повезаности комбинованих проблема са унутрашњим предностима и домским смештајем (Moreno-Manso et al., 2020; Moretti et al., 2024).

Резултати о предиктивном значају унутрашњих предности за сва три домена компетенције у складу су са налазима других истраживања да су унутрашње предности значајно позитивно повезане са укључивањем у просоцијалне активности и односе (Haddow et al., 2021; Hass & Graydon, 2009) и образовним постигнућем (Maurović, 2015; Novotný & Křeménková, 2016). Додатно, ово истраживање је сагласно са претходним студијама у погледу резултата о значају спољашњих предности за социјалне односе (Pinheiro et al., 2024).

Добијени резултати конзистентно указују да су трауматски догађаји значајно негативно повезани са унутрашњим и спољашњим предностима, што је у складу са налазима ранијих истраживања (Arslan, 2016; Collin-Vezina et al., 2011; Ding et al., 2017; Faircloth, 2017). Потврду у другим истраживањима имају и резултати да су трауматски догађаји значајно позитивно повезани са проблемима понашања (Hudek, 2018; Ji, 2024; Magalhães & Camilo, 2023) и значајно негативно повезани са компетенцијом (Haslam & Taylor, 2022; Hindman et al., 2024).

У овом истраживању нађена је значајна негативна повезаност између унутрашњих и спољашњих предности и проблема понашања, о чему извештавају и други аутори (Dubois-Comtois et al., 2021; Pinheiro et al., 2022; Yule et al., 2019). Претходна истраживања такође указују на значајну позитивну везу унутрашњих и спољашњих предности са компетенцијом (Haddow et al., 2021; Lou et al., 2018; Pinheiro et al., 2022; Somers et al., 2020; Yule et al., 2019) која је нађена и у овом истраживању.

Кључни резултат овог истраживања да резилентност делимично посредује у вези између трауматских искустава и проблема понашања има потврду у већем броју претходних студија (Arslan, 2016; Ding et al., 2017; Ji, 2024; Watters et al., 2023). Директан ефекат трауматских искустава на проблеме понашања такође је добро документован у литератури (Ding et al., 2017; Hudek, 2018; McCrae, 2019; Wingo et al., 2010). И други кључни налаз да резилентност делује као медијатор у односу између трауматских искустава и компетенције у складу је са резултатима других аутора (Faircloth, 2017; Novotný & Křeménková, 2016).

ОБЈАВЉЕНИ И САОПШТЕНИ РЕЗУЛТАТИ КОЈИ ЧИНЕ ДЕО ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Nešić, M. (2022). Pretpostavke efektivnosti programa izgradnje rezilijentnosti sistema. *Temida*, 25(2), 199-218. <https://doi.org/10.2298/TEM2202199N> (M24)
2. Nešić, M., i Popović-Čitić, B. (2019). Mogućnosti unapređenja rezilijentnosti dece bez roditeljskog staranja na rezidencijalnom smeštaju. U V. Žunić-Pavlović, A. Grbović, i V. Radovanović, *X međunarodni skup „Specijalna edukacija i rehabilitacija DANAS“*, Zbornik radova (str. 317-322). Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju. (M33)
3. Nešić, M., i Žunić-Pavlović, V. (2023). Kontakti dece i mladih na hraniteljskom smeštaju sa porodicom porekla. *Research in Pedagogy*, 13(2), 267-277. <https://doi.org/10.5937/IstrPed2302267N> (M51)
4. Žunić-Pavlović, V., i Nešić, M. (2023). Učestalost i prediktori promene smeštaja dece i mladih bez roditeljskog staranja. *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 74(188), 555-569. <https://doi.org/10.2298/ZMSDN2388555Z> (M51)
5. Nešić, M. (2016). Viktimizacija adolescenata elektronskim bulingom. *Temida*, 19(3-4), 405-430. <https://doi.org/10.2298/TEM1604405N> (M51)
6. Nešić, M. (2020). Ključne odrednice konstrukta rezilijentnosti. *Socijalna misao*, (98), 59-73. (M53)
7. Popović-Čitić, B., Nešić, M. (2016). Podrška deci bez roditeljskog staranja u procesu osamostaljivanja i napuštanja domske zaštite. U A. Jugović, M. Japundža-Milisavljev i A. Grbović, *Nacionalni naučni skup „Socijalna inkluzija dece sa razvojnim smetnjama i problemima u ponašanju“*, Zbornik radova (str. 131-139). Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju (M63)

ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕЊЕМ НАУЧНОГ ДОПРИНОСА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“ представља јединствену студију на нашим просторима, будући да пружа детаљан увид у комплексне односе између три основне компоненте резилијентности у популацији адолесцената на алтернативном старању.

Теоријски део рада представља темељну анализу теоријских концептуализација и резултата истраживања о односу између трауматских искустава, фактора резилијентности и развојних исхода. Дат је исцрпан преглед емпиријских налаза о хранитељском и домском смештају код нас и у свету, на основу кога су издвојени специфични ризици и негативни исходи за адолесценате на алтернативном старању. Посебну вредност има синтеза резултата мета-анализа и прегледа литературе посвећених овој проблематици која указује на разлике у резилијентности адолесцената на алтернативном старању у односу на њихове вршњаке типичног развоја. Комисија сматра да је Теоријски део дисертације добро организован и да обухвата све релевантне аспекте постављене теме, одражава савремене трендове у области, као и актуелну литературу.

Предмет истраживања је детаљно образложен, а циљеви и задаци прецизно формулисани и усклађени са предметом истраживања. Хипотезе су јасно дефинисане и логично изведене из утврђених циљева истраживања. Методолошки оквир је јасно описан и сагласан са постављеним циљевима истраживања. Узорак је формиран тако да се применом одговарајућих статистичких процедура могу донети релевантни закључци. Коришћени

инструменти примењени су у већем броју претходних истраживања и имају добре метријске карактеристике. Методе статистичке обраде су адекватно одабране и описане.

Резултати истраживања представљени су прегледно и јасно. Табеле и слике су адекватно нумерисане и насловљене, а у тексту су дата одговарајућа објашњења. Дискусија је написана систематично и прегледно, што омогућава лако праћење у односу постављене циљеве и хипотезе, као и резултате истраживања. Добијени резултати су дискутовани у контексту релевантних теорија и истраживања других аутора. Интерпретације резултата су јасне, ваљано формулисане и утемељене на релевантним научним изворима. Предности и ограничења истраживања су коректно наведена. Закључци су засновани на добијеним резултатима, јасно и концизно изложени и добро аргументовани. Импликације за праксу и будућа истраживања произилазе из резултата истраживања и могу допринети унапређивању науке и професионалне праксе.

Комисија сматра да докторска дисертација „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“ представља оригиналан и вредан допринос проучавању резилијентности корисника хранитељског и домског смештаја. Иако обимна теоријска и истраживачка литература сведочи о повезаности између ризика, резилијентности и развојних исхода, већина претходних студија усмерена је на проучавање изолованих веза између ових компоненти. Ово истраживање се значајно разликује од других јер пружа целовиту слику о међусобној повезаности трауматских искустава, спољашњих и унутрашњих предности, проблема понашања и компетенције. Имајући у виду да су студије о деци и адолесцентима на хранитељском и домском смештају изузетно ретке у домаћој литератури, докторска дисертација омогућава аутентичан увид у изазове са којима се сусреће ова популација.

Резултати докторске дисертације сугеришу да адолесценти који су доживели већи број трауматских догађаја имају мање капацитета за развој унутрашњих и спољашњих предности, што ограничава њихову способност да се успешно адаптирају. Посебан допринос овог истраживања огледа се у идентификацији медијационе улоге резилијентности у односу између трауматских искустава и позитивних и негативних развојних исхода. Медијациони ефекат резилијентности је делимичан у вези између трауматских догађаја и проблема понашања, што указује да трауматски догађаји имају и значајан директан утицај на повећање проблема понашања. У практичном смислу то значи да адолесценти са вишим нивоом унутрашњих и спољашњих предности могу бити делимично заштићени од негативних исхода трауматских догађаја. Са друге стране, ефекат трауматских догађаја на компетенцију је у потпуности посредован резилијентношћу. Овај налаз има посебан значај јер сугерише да развијене унутрашње и спољашње предности повећавају вероватноћу успешног превазилажења негативних ефеката траума и остваривања успеха у просоцијалним активностима и односима и образовних постигнућа. Стога, резултати упућују на потребу за развијањем програма који ће бити усмерени на јачање индивидуалних и социјалних ресурса адолесцената на алтернативном старању, како би се смањили ризици за настанак проблема понашања и унапредио њихов позитиван развој.

МИШЉЕЊЕ О ПРИХВАТАЊУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ ЗА ОДБРАНУ

На основу анализе докторске дисертације „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“, кандидаткиње мср Марије Нешић, Комисија констатује да је дисертација урађена према одобреној пријави и да испуњава све формалне захтеве, чиме су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Провером оригиналности докторске дисертације уз помоћ специјализованог софтвера (*iThenticate*) утврђено је подударане текста у обиму од 5%. Увидом у Извештај о провери оригиналности докторске дисертације и Изјаву ментора, Комисија је констатовала да је овај степен подударности последица цитата, личних имена, библиографских података о

коришћеној литератури, тзв. општих места и података, као и назива коришћених инструмената и припадајућих подскала, што је у складу са чланом 9. Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду.

Према мишљењу Комисије, докторска дисертација „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“ представља оригинално и самостално дело кандидаткиње мср Марије Нешић. Кандидаткиња је показала изузетну стручност, врхунско разумевање релевантне литературе и савремених методолошких приступа, као и способност критичке анализе и синтезе добијених налаза. Поред тога, дисертација пружа драгоцене смернице за будућа истраживања и могућности за примену налаза у пракси, чиме додатно потврђује свој научни и друштвени значај.

Комисија са задовољством предлаже Већу за докторске и специјалистичке студије Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације „Резилијентност адолесцената на алтернативном старању“ кандидаткиње мср Марије Нешић и упути га у даљу процедуру.

У Београду, 21.03.2025. године

Комисија

Др Марија Маљковић, доцент, Универзитет у Београду – Факултет
за специјалну едукацију и рехабилитацију

Др Весна Жунић-Павловић, редовни професор, Универзитет у
Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Др Вера Петровић, доцент, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Др Ивана Радовановић, ванредни професор, Криминалистичко-
полицијски универзитет